

KENNARASAMBAND
ÍSLANDS

UMRÆÐUHEFTI UM MENNTAMÁL LÆSI

SKÓLAMÁLARÁÐ KENNARASAMBANDS ÍSLANDS
FEBRÚAR 2016

EFNISYFIRLIT

Formáli	3
Hver er staðan?.....	4
Hvítbók, stefna og áherslur	4
Tillögur um aðgerðir í læsi.....	7
Framkvæmd á tillögum um aðgerðir.....	11
Viðauki, tölulegar upplýsingar.....	11

Kæru félagar KÍ

Í janúar sl. sendi Skólamálaráð KÍ frá sér umræðuhefti um stefnu og ákvarðanir í menntamálum hér á landi. Bent var á að tilteknir þættir í heftinu yrðu sendir út með vissu millibili. Hér er vakin sérstök athygli á stefnu hvítbókar um læsi, tillögum um aðgerðir og ákvörðunum um framkvæmd. Aftast í heftinu eru ýmsar tölulegar upplýsingar sem varða læsismálin.

Félagsfólk er hvatt til að ræða efnið og senda frá sér hugleiðingar og pistla. Efni sem berst verður birt í miðlum KÍ.

Með félagskveðju
Aðalheiður Steingrímsdóttir
Formaður Skólamálaráðs KÍ

Formáli að umræðuhefti um menntamál, janúar 2016

Tilfni þessa umræðuheftis er stefna í menntamálum hér á landi eins og hún birtist í hvítbók menntamálaráðherra um umbætur í menntun, tillögum um aðgerðir og ákvörðunum um framkvæmd.

Heftinu er ætlað að vera til íhugunar fyrir kennara, náms- og starfsráðgjafa og skólastjórnendur um menntun og velferð barna og ungmenna og íslenskt menntakerfi, framlag til faglegrar umræðu og stuðningur við hana.

Hvernig getur íslenskt menntakerfi veitt börnum og ungu fólki sem besta menntun og velferð fyrir lífið? Í hvaða átt þarf íslenskt menntakerfi að þróast og hvernig? Hvert er hlutverk skólafólks og kennarasamtakanna í þeirri þróun og hvernig? Á hvaða vegferð erum við í menntamálum? Hvaða útlínur má greina? eru þær til framdráttar menntun, velferð og skólastarfi?

Heftið skiptist í fimm kafla. Fyrst er dregin upp staðan á innleiðingu menntastefnu í lögum og námskrám skólastiganna og því næst er fjallað um hvítbók, stefnu og áherslur. Í þriðja kafla er að finna tillögur verkefnahópa menntamálaráðuneytis um aðgerðir í læsi, námstíma og starfsmenntun. Í tengslum við þær setur KÍ fram spurningar til íhugunar og umræðu. Þar á eftir kemur kafla um þær ákvarðanir sem ráðuneytið hefur tekið um framkvæmd á tillögum um aðgerðir og í viðauka aftast eru tölulegar upplýsingar um ýmis málefni sem tengjast hvítbók, tillögum um aðgerðir og ákvörðunum um framkvæmd.

Félagsfólk er hvatt til að kynna sér efnið, íhuga og ræða kosti og galla í samhengi við menntun og velferð barna og ungs fólks, kennslu og skólastarfið.

KÍ mun leita sérstaklega til trúnaðarmanna og formanna svæða- og félagsdeilda um að vekja athygli á efninu og stuðla að umræðum og umfjöllun um það.

Umræðuvettvangur um efnið geta verið fagfundir og kennara- eða starfsmannafundir í skólum, fundir í svæða- og félagsdeildum og faggreinafélögum kennara. Bent er á að hægt er að byrja á spurningunum sem varpað er fram hér að ofan áður en lengra er haldið.

Vakin er athygli á að tilteknir efnisþættir í heftinu verða teknir fyrir sérstaklega og sendir út með vissu millibili.

Skólamálaráð hvetur félagsfólk til að gaumgæfa og ræða efnið og við fögnum öllum ábendingum, pistlum og þönkum sem berast. Pistlar sem berast verða birtir í miðlum KÍ.

Með félagskveðju og óskum um að efnið komi að gagni í faglegrri umræðu,

F.h. Skólamálaráðs Kennarasambands Íslands
Aðalheiður Steingrímsdóttir formaður
adalheidur@ki.is

1. Hver er staðan?

Fyrir nokkru gerði Skólamálaráð KÍ [úttekt](#) á því hvernig gangi að innleiða menntastefnu í lögum og námskrám skólastiganna út frá neðangreindum meginþáttum. Hver er staðan?

- **Réttarstaða nemenda:** Auka þarf áhrif barna og ungmenna á námið, viðfangsefni og skólastarf og efla stuðkerfi skóla og stuðning við nemendur, einkánlega nemendur með sérþarfir og þá sem hafa annað móðurmál en íslensku.
- **Námskrárbreytingar:** Breitt bil er á milli markmiða menntastefnu um kennsluhætti og námsaðstæður nemenda og veruleikans í skólastarfinu. Stuðning menntamálaráðuneytis og sveitarfélaga vantar við skóla og kennara við að útfæra í námi og kennslu og starfsháttum áhersluþætti menntastefnu um skólastarfsbreytingar.
- **Mat og eftirfylgni:** Efla þarf innra mat skóla sem aðferð við skólaþróun og eftirfylgni með niðurstöðum, og stuðning, fræðslu og ráðgjöf vantar frá menntamálaráðuneyti og sveitarfélögum við skóla og kennara til að fylgja eftir niðurstöðum ytra mats í umbóta- og þróunarstarfi.
- **Fjármunir til skólastarfs:** Kreppan í kjölfar hrunsins 2008 hafði víðtæk áhrif á skólastarfið sem engan veginn eru gengin til baka. Sjóðir sem stofnaðir voru í tengslum við lögin um skólastigin, Námsgagnasjóður grunnskóla, Sprotasjóður og Þróunarsjóður námsgagna rísa ekki undir hlutverkum sínum. Mikil þörf er á stóru auknum fjárframlögum stjórnvalda í raunverulegar aðgerðir á sviði náms- og kennslugagna og stuðning við þróun og nýjungar í skólastarfi á öllum skólastigum.

2. Hvítbók, stefna og áherslur

Í upphafi er spurt hvernig íslenskt menntakerfi geti veitt ungu fólki þá menntun sem undirbýr það til að lifa og starfa í nútímasamfélagi. Sú framtíðarsýn er sett fram að ungt fólk á Íslandi hafi sömu möguleika til að lifa og starfa í síbreytilegum heimi og jafnaldrar þess í löndum sem við viljum bera okkur saman við. Til að svo megi verða þurfi að veita nemendum á Íslandi tækifæri til menntunar í menntakerfi sem stenst samanburð við það sem best gerist erlendis.

Menntastefna

Rakin er stefnumótun á undanförunum árum í menntamálum með lögum um skólastigin, menntun og ráðningu kennara og skólastjórnenda, náms- og starfsráðgjafa og framhaldsfræðslu. Síðan þá hafi verið unnið að innleiðingu laga og ýmsar reglugerðir verið gefnar út. Bent er á meginþæði í menntastefnu í lögum og námskrám, grunnþætti menntunar sem oft er talað um sem hæfni 21. aldar, og svigrúm skóla til að leggja rækt við fjölbreytileika hæfileika ungs fólks. Fram kemur að þótt mikið verk hafi verið unnið með setningu laga og námskrárútgáfu hafi samt skort á næga leiðsögn um framkvæmd þeirra og áherslur.

Staða íslensks menntakerfis

Fjallað er um helstu styrkleika og áskoranir íslenska menntakerfisins með samanburði við önnur lönd. Helstu styrkleikar eru jöfn tækifæri til menntunar, nemendum líði almennt vel og skólakerfið er sveigjanlegt og laust við mikla miðstýringu. Helstu áskoranir eru minnkandi læsi við lok grunnskóla og slök námsframvinda í framhaldsskólum.

Árangur íslenskra nemenda í lesskilningi og læsi á stærðfræði og náttúrufræði hafi versnað síðastliðinn áratug og mælist nú undir meðaltali OECD ríkja. Þeir sem eru undir lágmarksfærni í lestri við lok grunnskóla lendi frekar í vandræðum með nám sitt á næsta skólastigi og að fóta sig í samfélaginu seinna meir. Piltar standi verr að vígi en stúlkur í lesskilningi, landsbyggð miðað við höfuðborgarsvæði og nemendur af erlendum uppruna en þeir sem hafa íslensku að móðurmáli.

Ísland skeri sig úr hópi helstu samanburðarlönda í því hversu fáir ljúki námi í framhaldsskólum á tilskildum tíma og miklu brotthvarfi frá námi. Hlutfallslega fáir nemendur innritast í starfsnám og þeir, ásamt nemendum á almennum brautum framhaldsskóla, ljúki síður námi á tilsettum tíma og hverfi frá námi miðað við nemendur á stúdentsprófsbrautum. Raktar eru helstu ástæður þessa og bent meðal annars á ófullnægjandi undirbúning stórs hóps nemenda úr grunnskóla og að þeir fái ekki nám við hæfi

og stuðning í framhaldsskóla. Nemendur velji sér ekki námsbrautir við hæfi og væntingar þeirra til sjálfra sín og námsins hafi hér áhrif sem og mikil atvinnuþátttaka með námi. Afleiðingar komi meðal annars fram í því að margir snúi aftur til náms eftir tvítugt og að 30 til 40% fleiri stundi nám í dagskóla en vera ætti miðað við fólksfjölda í árgöngum á framhaldsskólaaldri.

Þessi greining á íslenska menntakerfinu gefi ótvírætt til kynna að þörf sé á frekari aðgerðum til að styrkja það svo að veita megi nemendum þá menntun sem menntastefna í lögum og námskrám boði.

Alþjóðleg reynsla af umbótum

Í hvítbók er stuðst við alþjóðlegar rannsóknir á umbótum í menntakerfum og reynslu þeirra þjóða sem best standa í alþjóðlegum samanburði. Gerð er grein fyrir átta lykilþáttum árangursríkra og varanlegra umbóta í menntamálum sem byggja á leiðbeiningum UNESCO um framþróun menntakerfa og tilfærð dæmi um útfærslu þeirra í öðrum löndum. Lagt er til að farið verði að reynslu annarra þjóða og sett fá og skýr markmið um umbætur í menntun og ýtt undir jákvæð viðhorf og getu til breytinga. Jafnframt verði haft viðtækt samstarf og stuðlað að því að forysta um umbæturnar verði óskoruð. Síðast en ekki síst verði lögð áhersla á rannsóknir, þekkingarmiðlun og stuðning við skólustarf.

Læsi

Sett er fram það meginmarkmið að hlutfall þeirra sem ná lágmarksviðmiðum í lesskilningi PISA fari úr 79% (2012) í 90% 2018. Mögulegar aðgerðir eru:

- Hlutur móðurmálskennslu í viðmiðunarstundaskrá aðalnámskrár grunnskóla verði aukinn.
- Sett verði viðmið um lágmarksfærni í lestri á tilteknum stigum grunnskólans, þ.m.t. lestrarhraða, lesskilning, orðaforða og ritfærni í samræmi við aðalnámskrá.
- Reglubundnar mælingar á lesskilningi verði samhæfðar með greinandi prófum, allt frá leikskólastigi til loka grunnskóla og niðurstöðurnar nýttar á markvissan hátt. Lögbundin samræmd könnunarpróf verði nýtt í sama skyni, svo og læsispróf í framhaldsskólum.
- Nemendur af erlendum uppruna njóti sérstaks stuðnings með það fyrir augum að þeir nái sömu færni í lesskilningi og aðrir nemendur.
- Hver leikskóli og grunnskóli geti brugðist jafnóðum við vísbendingum um lestrarvanda einstakra nemenda. Kennarar fái hjálfun og stuðning til þess að bregðast við.
- Allir leik- og grunnskólar setji sér læsistefnu í samræmi við aðalnámskrá og skólastefnu sveitarfélaga.
- Ýtt verði undir jákvæð viðhorf til lesturs í þjóðfélaginu og nemendur hvattir til að lesa sér til ánægju utan skóla.
- Foreldrar verði virkjaðir til að vekja áhuga á lestri og styðja við lestarnám barna sinna.

Námstími

Sett er fram það meginmarkmið að hlutfall þeirra sem ljúka námi úr framhaldsskóla á tilskildum tíma fari úr 44% (2011) í 60% 2018. Til að ná þessu er lagt til að áhersla verði lögð á þrjá þætti:

Endurskipulagningu námstíma.

Aðgerðir gegn brotthvarfi.

Betri starfsmenntun.

Endurskipulagning námstíma – mögulegar aðgerðir

- Skipulag stúdentsnámsbrauta miðist við þriggja ára námstíma að jafnaði. Um leið verði unnið að styttingu starfsnáms.
- Skoðuð verði viðmið um hámark námstíma í framhaldsskólum með hliðsjón af skipulagi fullorðinsfræðslu.
- Uppbygging starfsnáms verði endurskoðuð.
- Útgönguleiðum úr framhaldsskóla verði fjölgað í samræmi við markmið aðalnámskrár.

Mögulegar aðgerðir gegn brotthvarfi

- Skráning á ástæðum brotthvarfs verði þróuð frekar og reglubundið í öllum framhaldsskólum.
- Skimun fyrir áhættuþáttum brotthvarfs fari fram í öllum framhaldsskólum og efstu bekkjum grunnskóla.
- Samstarfi verði komið á milli skóla og heilbrigðis- og félagsþjónustu um íhlutun vegna nemenda í brotthvarfshættu.
- Skólar sem sinna nemendum í brotthvarfshættu fái sérstakan stuðning og fjárveitingar.
- Unnið verði með aðilum sem bjóða upp á framhaldsfræðslu til að veita þeim sem hafa horfið frá námi ráðgjöf og úrræði.

Betri starfsmenntun – horft verði sérstaklega til eftirfarandi atriða

- Endurskipulagningar náms á starfsmenntabrautum með einfaldara grunnám að leiðarljósi, þrepaskiptingu, hæfnikröfum og styttingu námstíma.
- Að allt starfsnám feli í sér vinnustaðanáms, en gæðamat, ábyrgð og fjármögnun vinnustaðanáms verði endurskoðuð.
- Að laga- og stofnanaumgjörð starfsnáms eftir framhaldsskóla verði endurskoðuð og afstaða tekin til þess hvort stofna skuli sérstakt fagháskólastig.
- Bættar stýringar og stjórnýslu starfsmenntamála með því að endurmeta hlutverk nefnda og ráða og skilgreina hlutverk aðila á því sviði.
- Að náms- og starfsráðgjöf og starfsfræðsla verði eflað, bæði í efstu bekkjum grunnskóla og á fyrsta ári í framhaldsskóla, og ýtt verði undir að fleiri nemendur velji sér starfsnám.

Almennar aðgerðir til styrktar umbótum

Fjallað er um eftirfarandi aðgerðir og í því sambandi er horft til áherslna hjá þeim þjóðum sem til fyrirmyndar teljast í umbótum á menntakerfi sínu:

- **Menntun og starf kennara.** Bent er á litla nýliðun kennara á öllum skólastigum og á mikla endurnýjunarþörf í kennarastéttinni á næstu árum þegar stór hluti hættir störfum sökum aldurs. Þá gefist tækifæri til að leggja nýjar línur um menntun og störf kennara til samræmis við umbótaáætlunina og símenntun og starfsþróun þeirra.
- **Kennsluhættir og námsefni.** Skoða þurfi kennsluhætti og námsefni og hvernig sé hægt að laga nýja tækni að skólastarfinu.
- **Mat og rannsóknir.** Áhersla er lögð á námsmat, ytra mat og gagnasöfn til að fylgja umbótum eftir.
- **Efling stoðþjónustu með nýrri stofnun.** Menntamálastofnun gegni mikilvægu hlutverki í eflingu stoðþjónustu við menntakerfið á mörgum sviðum.

Aðferðir við að útfæra stefnu og áherslur

Fram kemur að hvítbók sé ætlað að vera grundvöllur frekari umræðna og samráðs við alla þá sem láta sig menntun varða. Á þeim forsendum verði settir á fót verkefnahópar til að gera áætlun um aðgerðir í bráð og lengd og hrinda þeim í framkvæmd.

Skólamálaráð KÍ bendir á að menntamálaráðherra sniðgekk óskir KÍ um formlega aðkomu að vinnunni. Í staðinn var boðið upp á að rýna tillögur hópanna með [umsögnum](#) um þær.

3. Tillögur um aðgerðir – Læsi

Í þessum kafla er að finna tillögur verkefnahópa menntamálaráðuneytis um aðgerðir í læsi, námstíma og starfsmenntun og skiptast tillögur í hverjum málaflokki í nokkra hluta. Í lok hvers hluta setur KÍ fram spurningar til íhugunar og umræðu.

Læsi	Tillaga 1. Taka ákvörðun um árangur í læsi. Sveitarfélög setji skýr viðmið um árangur í læsi og fylgi þeim eftir.
1a.	Ákvörðun um árangur í læsi Hvatt er til þess að öll sveitarfélög setji fram sáttmála sem birtist í skýrri og aðgengilegri læsisstefnu sem verði hluti af skólastefnunni sem hver skóli útfærir. Þar komi fram viðmið um árangur í læsi fyrir alla aldurshópa. Fyrirmyndir um stefnur og dæmi um viðmið verði aðgengileg miðlægt.
1b.	Árangur og mat Reglubundnar mælingar (skimanir/mat) verði gerðar til að meta árangur í málþroska og læsi í leik- og grunnskólum og niðurstöður nýttar til stöðugra umbóta í námi og kennslu læsis í þágu hvers nemanda. Miðlæg gagnaöflun um árangur í læsi verði á hendi ráðuneytis með aðgengilegum gögnum sem nýtast til stefnumótunar og ákvarðanatöku.
1c.	Viðmið og viðbragðsáætlanir Menntamálastofnun þróa stöðluð viðmið um árangur í læsi fyrir leikskóla og hvert skólaár grunnskóla. Þangað til verði stuðst við önnur þekkt viðmið. Leiðbeinandi viðbragðsáætlanir við lestrarörðugleikum verði þróaðar miðlægt og gerðar aðgengilegar til stuðnings fyrir skóla.
1d.	Samstarf og skilningur á mikilvægi læsis Skólar haldi reglulega fræðslufundi um læsi með foreldrum, t.d. þegar barn hefur leikskólagöngu, í upphafi 1., 4., 7. og 10. bekkjar grunnskóla.
1e.	Tvítýngdir foreldrar og nemendur Sérstök samvinna skóla verði við foreldra barna með annað móðurmál en íslensku, skipulagt verði t.d. stuðningsnet fyrir þá á landsvísu og innan sveitarfélags/hverfis. Tvítýngdir foreldrar verði hvattir til að aðstoða leik- og grunnskólabörn sín á þeirra eigin móðurmáli, auka orðaforða, efla málvitund og færni í tjáningu (virkt tvítýngi). Skólar þjálfí orðaforða, lesskilning, ritun og tjáningu á íslensku og vinni að virku tvítýngi. Sérstök áhersla verði á að nýta þekkingu og reynslu skóla, kennara og sérfræðinga og grasrótarsamtaka sem náð hafa árangri á þessu sviði.
1f.	Sjóðir Hvatt er til að Sprotasjóður, Þróunarsjóður námsgagna og aðrir viðeigandi sjóðir verði með sérstaka læsisáherslu.
1g.	Árleg ráðstefna Ráðuneyti efni til námsstefnu þar sem læsi verði í brennidepli. Tilgangurinn verði að (a) varpa ljósi á læsisárangur, (b) auka umræðu um læsi og þær leiðir sem bestar eru til að ná árangri í læsiskennslu og (c) vekja áhuga á læsi meðal nemenda og skólasamfélaga.

Spurningar

1. Hvernig ættu skólar og sveitarfélög að fylgja eftir viðmiðum um árangur í læsi?
2. Hvers konar skimanir/mat má nota til að meta málþroska, læsi og árangur? Hvernig má nýta skimanir/mat til umbóta í námi og kennslu læsis?
3. Hvers konar stöðluð viðmið mætti þróa um árangur í læsi fyrir leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla og hvers konar leiðbeinandi viðbragðsáætlanir við lestrarörðugleikum? Hvernig mætti nota stöðluð viðmið og viðbragðsáætlanir í skólafarfinu?
4. Hvaða ráðstafanir ætti að gera til að styðja við nám og skólagöngu tvítýngdra nemenda/nemenda af erlendum uppruna og við foreldra þeirra? Hver er ábyrgð ríkis og sveitarfélaga í þessu? Hver er ábyrgð skóla og kennara?

Læsi	Tillaga 2. Efla ráðgjöf, stuðning og starfsþróun. Stuðningur verði veittur til að ná markmiðum um læsi.
2a.	Ráðgjöf og stuðningur Að minnsta kosti tíu ráðgjafar verði ráðnir til að vinna sem teymi næstu fimm árin. Þeir sinni ráðgefandi hlutverki og stuðningi við læsissnám og námsmat um allt land, með aðkomu og virku samstarfi ráðuneytis, sveitarfélaga, KÍ, Heimilis og skóla, háskólasamfélagsins o.fl. Ráðgjafar hljóti leiðsögn í að þjálfa aðra og veiti viðtækan stuðning og starfsþjálfun á vettvangi og í gegnum vefsíðu, sbr. næsta lið. Ráðgjafar styðji skóla til stöðugra umbóta í anda lærdómssamfélagsins og miðli milli skóla og kennara bestu leiðum til eflingar læsis, þ.e. leiðum sem rannsóknir og mælingar hafa sýnt að skili árangri. Ráðgjafar samhæfi störf sín um allt land.
2b.	Vefsíða Ráðgjafar haldi utan um vefsíðu og læsistorg og miðli þekkingu með þátttöku kennara og annarra sérfræðinga. Þar verði m.a. aðgengi að fræðsluefni um málþroska og læsi á margvíslegu formi, upplýsingar og leiðbeiningar um náms- og kennsluaðferðir sem nýtist öllum aldursþópum, umfjöllun um niðurstöður íslenskra og erlendra rannsókna á sviði málþroska og læsis, leiðbeinandi viðbragðsáætlanir og lesskimunarpróf.
2c.	Skimanir Menntamálastofnun þrói lesskimanir fyrir alla aldursþópa og aðgangur að þeim verði gjaldfrjálts. Ráðgjafar aðstoði kennara og aðra sem koma að læsissnámi við fyrirlögn, túlkun og eftirfylgni niðurstaðna skimana fyrir alla aldursþópa.
2d.	Kennaramenntunarstofnanir og læsi Kennaranám verði endurskoðað með markmið um að allir kennarar útskrifist úr námi með staðgóða þekkingu á þróun málþroska og læsis fram á fullorðinsaldur, aðferðum sem skila árangri við kennslu læsis ¹ og mati á framförum. Þá verði séð til þess að dýpkun á sérsviði læsis verði í boði í tengslum við hvert skólastig. Starfsþjálfun kennaranema á vettvangi verði einnig aukin til muna. Þá verði sérstaklega hugað að menntun sérkennara og kennara tvítyngdra barna á sviði máls og læsis, m.a. að þjálfun í notkun árangursríkra lestrarkennsluaðferða verði fastur liður í námi þeirra. Hugað verði að skipulögðum stuðningi við útskrifaða kennara. Einnig verði hlutverk og ábyrgð háskóla til að sinna starfandi kennurum í leik- og grunnskólum endurskilgreint.
2e.	Fjölgun kennara og sérfræðinga Mikilvægt er að áfram verði hugað að fjölgun leikskólakennara og vísað er í aðrar áætlanir þar um, einnig er mikilvægt að huga að fjölgun grunnskólakennara og sérfræðinga.
2f.	Hlutverk stjórnenda og starfsþróun kennara v. læsis Skólastjórnendur fái virkan stuðning í formi fræðslu, þjálfunar og ráðgjafar til að efla starfsþróun þeirra á vettvangi. Ábyrgð skólastjórnenda á eflingu læsis, eftirfylgni með læsisstefnu skólans, starfsháttum kennara og árangri nemenda verði skýr. Skólastjórnendur sjái til þess að kennarar fái endurgjöf á læsiskennslu, m.a. í samræmi við innra og ytra mat. Sérstaklega er lagt til að skólastjórnendur ýti undir starfsþróun kennara í tengslum við læsi og að samráð verði haft við fagráð um símenntun og starfsþróun kennara í þessu samhengi.

Spurningar

1. Hvaða forgangsröðun ætti að vera í starfi læsiráðgjafa? Hvar ættu ráðgjafar að vera staðsettir?
2. Hvernig geta ráðgjafar komi að gagni í ykkar skóla, sveitarfélagi í tengslum við læsi?
3. Hver ættu hlutverk og ábyrgð háskóla að vera í því að sinna starfandi kennurum og skólastjórnendum?

¹ Skilgreining í aðgerðaáætlun um læsi á aðferðum sem skila árangri við kennslu læsis: Aðferðir sem skila árangri samkvæmt rannsóknum og mati.

- Núna vantar 1.300 leikskólakennara í leikskóla landsins til að uppfylla lágmarksskilyrði laga. Hvaða ráðstafanir ætti að gera til að fjölga leikskólakennurum í leikskólum landsins?
- Hvernig sjá skólastjórnendur fyrir sér að þeir vinni að því að efla starfsþróun kennara á vettvangi og í tengslum við læsi? Hvers konar stuðningur þyrfti að koma til vegna þessa?
- Hvaða aðferðir mætti nota í ykkar skóla í sambandi við endurgjöf stjórnenda á læsiskennslu kennara?

Læsi	Tillaga 3. Leggja áherslu á læsi á öllum skólastigum. Öllum nemendum verði gefin aukin tækifæri á að ná árangri í læsi.
3a.	Aðferðir sem skila árangri skv. rannsóknum og mati Áhersla verði lögð á mikilvægi þess að skólar vinni út frá náms- og kennsluáðferðum, sem skila árangri í læsi samkvæmt rannsóknum og mati. Allir kennarar hafi góð tök á aðferðum sem skila árangri við eflingu læsis og ritunar og flétti þær inn í kennslu í öllum námsgreinum. Ráðgjafar hugi sérstaklega að þjálfun sérkennara og kennara almennt á leiðum í læsinnámi sem skila árangri skv. rannsóknum og mati.
3b.	Snemmtæk íhlutun² Sérstök áhersla verði á að hefja læsinnám í leikskólum, þar sem markvisst verði unnið með grunnþætti bernskulæsis eftir fjölbreyttum leiðum í gegnum leik og skipulagt starf. Fylgst verði náið með málþroska og læsi í leikskólum og fyrstu bekkjum grunnskóla. Snemmtæk íhlutun og viðbragðsáætlanir miðast við að sem flest börn sem lokið hafa 3. bekk hafi þá grunnfærni í læsi sem nauðsynleg er til áframhaldandi náms. Lögð verði sérstök áhersla á að styrkja hlutverk talmeinafræðinga og annarra sérfræðinga
3c.	Allir kennarar skilgreini sig sem læsiskennara Allir kennarar skilgreini sig sem læsiskennara og vinni m.a. með orðaforða, ritun, lesskilning og tjáningu í ólíkum námsgreinum. Áfram verði kerfisbundið læsinnám í og eftir 4. bekk og til loka 10. bekkjar, og áfram í framhaldsskólum ef þörf krefur, með áherslu á lesskilningsaðferðir, eflingu orðaforða, lesfimi, yndislestur, skapandi skrif, tjáningu og túlkun. Nemendur sem sýna afburðafærni í læsi njóti stuðnings og hvatningar til að dýpka enn frekar læsi og lesskilning. Ráðgjafar aðstoði við að útfæra leiðir til að byggja læsinnámið markvisst inn í ólíkar námsgreinar. Innleiðing í hverjum skóla verði á ábyrgð skólastjóra með stuðningi sveitarfélags. Læsiskennsla verði veigamikill þáttur í ytra mati á skólastarfi frá og með árinu 2017 og niðurstöðum mats verði fylgt markvisst eftir.

Spurningar

- Hvernig mætti vinna að því að allir kennarar hafi góð tök á aðferðum sem skila árangri við eflingu læsis og ritunar og flétti þær inn í kennslu í öllum námsgreinum, og vinni m.a. með orðaforða, ritun, lesskilning og tjáningu?
- Hvers konar stuðning sjá kennarar fyrir sér að þeir þurfi að fá í sambandi við ofangreint? Hvers konar símenntun og starfsþróun?
- Hvernig mætti styrkja hlutverk talmeinafræðinga og annarra sérfræðinga í tengslum við læsi?
- Hvernig gætu leikskólar, grunnskólar og framhaldsskólar aukið samstarf sitt um læsi?

² Skilgreining í aðgerðaáætlun um læsi á snemmtækri íhlutun: Hugtakið beinir kastljósi á nauðsyn þjálfunar ungra barna þar sem undirstaða læsinnáms barnsins hefst um leið og máltakan, með áherslu á tjáningu, orðaforða o.fl. Oftast er miðað við börn í leikskóla og í fyrstu þremur bekkjum grunnskóla þegar vísað er í „snemmtæka íhlutun“ þ.e. gripið er inn í með viðeigandi ráðum þegar og ef vart verður við málþroska- og/eða læsiserfiðleika.

Læsi	Tillaga 4. Auka samstarf við foreldra og auka áhuga á læsi. Foreldrar taki virkan þátt í læsinnámi barna sinna.
4a.	Foreldrar lesi fyrir börn sín og hlusti af athygli á þau lesa Mikilvægt er að foreldrar sjái sig sem virka þátttakendur í læsinnámi barna sinna og fylgist með framvindu og árangri í læsi. Foreldrar eigi daglega lestrarstund með börnum sínum til loka grunnskóla. Foreldrar fái stuðning og fræðslu til þess að hlúa að lestrarnámi barna sinna, ekki síst þeirra barna sem þurfa á sérstökum stuðningi að halda. Heimili og skóli taki áfram virkan þátt í að hvetja foreldra til þátttöku í læsinnámi barna sinna.
4b.	Aðgengi að lesefni við hæfi Almenningsbókasöfn, skólasöfn og skólar leggi áherslu á að hafa á boðstólum fjölbreytt lesefni, bækur og rafrænt efni sem höfðar til nemenda og tækifærið nýtt til að efla hlutverk bókasafna í því að stuðla að auknu læsi barna og ungmenna. Opnunartími skólasafna verði lengdur og þjónusta bætt. Undirrituð verði sameiginleg viljayfirlýsing mennta- og menningarmálaráðuneytisins og samtaka réttihafa um eflingu læsis og aukningu framlaga fyrir afnot bóka á bókasöfnum.
4c.	Lesefni og áhugi á lestri Ráðuneyti, sveitarfélög, skólar, fjölmiðlar, útgáfufélög, bókahöfundar og aðrir hugi að margvíslegum leiðum til að koma lesefni á framfæri, t.d. með því að: i. hvetja nemendur til að tjá sig um og mæla með lesefni, ii. hvetja útgefendur, rithöfunda og þýðendur barna- og unglingabóka til að kynna bækur sínar í fjölmiðlum og skólum, iii. skoða leiðir til að nýta samfélagsmiðla til að hvetja nemendur og auka áhuga á læsi, iv. endurskoða útgáfu lesefnis m.t.t. áhuga nemenda, matið byggist m.a. á afstöðu nemenda, núverandi og fyrrverandi, hugmyndum þeirra og ábendingum, v. áhersla verði á útgáfu á rafrænu lesefni, aðgengi að námsefni, gerð innhaldsríkra léttlestrarbóka fyrir eldri nemendur, vi. meta þætti sem vekja áhuga á læsi og nýta þá til að hvetja nemendur í læsiþjálfun sinni.
4d.	Fjölmiðlar og kynningar á lesefni Fjölmiðlar verði hvattir til samfélagslegrar ábyrgðar með umfjöllun um íslenskt mál, menntamál almennt og læsi. Einnig að vekja athygli á mikilvægi starfs kennara og þróunarstarfi í skólum og einnig á vægi læsis í tengslum við jöfnuð, undirstöðu velgengni og grundvöll til áframhaldandi náms út lífið.

Spurningar

1. Hvernig mætti auka ábyrgð foreldra á námi barna sinna?
2. Hvernig er bókasafnið í þínum skóla í stakk búið til að stuðla að auknu læsi?
3. Hvernig er staðan á framboði á náms- og lesefni á þínu fagsviði/námssviði og aðgengi að því? Hvaða úrbætur þyrfti að gera í útgáfumálum, hvernig?
4. Hvernig mætti hvetja fjölmiðla til samfélagslegrar ábyrgðar með umfjöllun um íslenskt mál, menntamál og læsi, og vekja athygli á mikilvægi starfs kennara og þróunarstarfi í skólum? Hverjir ættu að hafa forystu um þetta? Hvernig?

4. Framkvæmd á tillögum um aðgerðir

Hér er gerð grein fyrir hvað menntamálaráðuneytið hefur ákveðið að gera með tillögur verkefnahóps um aðgerðir í læsi.

Sett var fimm ára aðgerðaáætlun³ sem felur í sér sáttmála milli ráðherra og sveitarfélaga þar sem kveðið er á um framlag ríkis í formi leiðsagnar og stuðnings, og skýra markmiðsetningu sveitarfélaga um árangur í læsi og ákvörðun um eftirfylgd. Menntamálastofnun fer með veigamikil hlutverk í framkvæmd aðgerða með ráðgjafateymi sem veitir skólum og sveitarfélögum um allt land stuðning og leiðsögn, m.a. með námskeiðum, stuðningi við notkun skimunarprófa, meðferð gagna sem tengjast þeim, og með mati og söfnun upplýsinga. Einnig er ráðgert að semja sérstaklega við Landssamtökin Heimili og skóla um aðkomu þeirra að því að virkja foreldra. Markmiðið með aðgerðunum er að á fimm ára tímabili breytist átakið í getu og framkvæmd til framtíðar í markvissri þjálfun og árangri í læsi í hverju sveitarfélagi.

Í fjárhagsáætlun⁴ ráðuneytis fyrir læsisverkefnið er kostnaður við það á árunum 2015 til 2019 ráðgerður rúmlega einn milljarður króna, um 70% kostnaðar tengist læsisráðgjöfum og gerð prófa og viðmiða. Skólamálaráð bendir á að í fjárlögum þessa árs er gert ráð fyrir að 150 milljónir króna fari í að efla læsi og að framkvæmd verkefnisins verði að hluta í höndum Menntamálastofnunar, meðal annars ráðgjafateymi í læsi.

5. Viðauki. Tölulegar upplýsingar

Hér er að finna tölulegar upplýsingar um ýmis málefni sem tengjast stefnu hvítbókar um læsi, tillögum um aðgerðir og ákvörðunum um framkvæmd.

1. Nemendur í leikskólum, grunnskólum og framhaldsskólum með erlent móðurmál

Leikskólar

- Börnum með erlent móðurmál í leikskólum hefur fjölgað jafnt og þétt frá árinu 2004 en þá voru þau 1.150 (6,9%) og 2.181 (11,1%) árið 2013. Tæplega 67% barna í leikskólum með erlent móðurmál voru búsett á höfuðborgarsvæðinu árið 2013 (1.453) en það ár var heildarfjöldi barna í leikskólum á höfuðborgarsvæðinu samtals 12.799, og á öllu landinu samtals 19.713.

Grunnskólar

- Nemendum með erlent móðurmál í grunnskólum hefur einnig fjölgað stöðugt síðan 2004. Þeir voru 1.369 (3,1%) árið 2004 og 2.775 (6,5%) árið 2013. Á tímabilinu 2004 til 2013 hefur nemendum í grunnskólum með erlent móðurmál fjölgað meira á höfuðborgarsvæðinu en á landsbyggðinni. Árið 2004 voru hlutföllin 56% á móti 44% á höfuðborgarsvæðinu, en árið 2013 voru hlutföllin orðin 62% á höfuðborgarsvæðinu en 38%, á landbyggðinni.⁵ Árið 2013 var heildarfjöldi grunnskólanemenda á höfuðborgarsvæðinu samtals 26.643 og á öllu landinu samtals 42.734.

Framhaldsskólar

- Ekki eru fyrir hendi aðgengilegar upplýsingar um fjölda nemenda í framhaldsskólum með erlent móðurmál en Hagstofa Íslands hefur skoðað skólasókn innflytjenda í framhaldsskólum en til þeirra teljast einstaklingar sem eru fæddir erlendis og eiga báða foreldra af erlendum uppruna. Að meðaltali sóttu rúm 95% allra 16 ára nemenda framhaldsskóla haustin 2012 og 2013 og tæp 83% 18 ára nemenda. Skólasókn 16 ára var minnst meðal innflytjenda en

³ Heimasíða menntamálaráðuneytis: „Læsi: Aðgerðaáætlun mennta- og menningarmálaráðuneytis til fimm ára“ <https://www.menntamalaraduneyti.is/menntamal/hvitbok/>

⁴ Heimasíða menntamálaráðuneytis: „Fjárhagsáætlun og tímalína“ <https://www.menntamalaraduneyti.is/menntamal/hvitbok/>

⁵ Tölur um fjölda barna í leikskólum og grunnskólum með erlent móðurmál eru sóttar í skýrslu Fjölmenningsseturs (2015) um tölfræðilegar upplýsingar um erlenda ríkisborgara og innflytjendur á Íslandi sem byggðar eru á gögnum Hagstofu Íslands <http://www.mcc.is/media/frettir/Til-birtingar-2015-3.pdf>

rúmlega 86% þeirra sóttu skóla að meðaltali þessi tvö ár og tæp 65% voru í skóla við 18 ára aldur. Rúm 97% 16 ára af annarri kynslóð innflytjenda sóttu skóla þessi tvö ár en hlutfallið hafði lækkað niður í 75% í þessum hópi við 18 ára aldur.⁶

2. Þjónusta við börn og ungmenni með tal- og málþroskaröskun⁷

- Börn og ungmenni með tal- og/eða málþroskaröskun er stór og fjölbreyttur hópur, allt frá vægum frávikum í framburði eða málþroska til alvarlegru tilvika sem krefjast verulegrar íhlutunar frá leikskólaaldri fram á fullorðinsár.
- Gera má ráð fyrir að í hverjum árgangi (frá tveggja til 18 ára) þurfi að minnsta kosti 300 börn á aðstoð að halda (4.800 börn í allt) en talan gæti jafnvel farið upp í 700 börn í árgangi (11.200 börn í allt) ef miðað er við víðari skilgreiningar.
- Þegar grunur um frávik í tali eða máli vaknar tekur við ferli sem ræðst af umfangi og eðli og aldri barna og ungmenna. Um greiningu sjá sérfræðingar og stofnanir bæði á vegum mennta- og heilbrigðiskerfisins. Einnig er hægt að leita til sjálfstætt starfandi talmeinafræðinga, Heyrnar- og talmeinastöðvar Íslands, sérfræðiþjónustu sveitarfélaga og heilsugæslu.
- Að lokinni greiningu er þjónusta mismunandi eftir aldri, búsetu og eðli greiningar.
- Talmeinafræðingar starfa í einstaka sveitarfélögum sem ráðgefandi aðilar við málörvun barna með frávik, en sjaldan innan leikskólanna og sinna ekki þjálfun þar.
- Við grunnskólana eru víða starfandi talmeinafræðingar en í flestum þeirra eru þeir í mjög lágu starfshlutfalli. Níu sveitarfélög hafa fastráðið talmeinafræðinga sem starfa innan sérfræðiþjónustu þeirra í 20 til 100% starfshlutfall og 21 sveitarfélag hefur gert verktakasamninga við sjálfstætt starfandi talmeinafræðinga. Innan grunnskólanna sinna fastráðnir talmeinafræðingar greiningu og meðferð en yfirleitt sinna sjálfstætt starfandi talmeinafræðingar eingöngu greiningum sem síðan er oft fylgt eftir með ráðgjöf til viðkomandi kennara.
- Sjálfstætt starfandi talmeinafræðingar bjóða upp á talþjálfun í Reykjavík, Kópavogi, Hafnarfirði, á Reykjanesi, Selfossi, Sauðárkróki, Akureyri og víðar. Á fjórum stærstu talþjálfunarstofunum voru um 400 börn á biðlista eftir talþjálfun í byrjun mars 2012.
- Eftir að skólaskyldu lýkur er þjónusta við ungmenni með tal- og málþroskaröskun á ábyrgð ríkisins. Skipulögð úttekt hefur ekki verið gerð á þeirra málum hér á landi. Enginn talmeinafræðingur starfar innan framhaldsskólakerfisins. Ungmennin virðast ekki fá neina eða mjög takmarkaða þjónustu.

3. Læsi, bækur og skólabókasöfn⁸

- Brynhildur Þórarinsdóttir, dósent við kennaradeild HA, hefur skoðað aðgerðir til að efla læsi út frá aðgengi barna og unglunga að bókum og lesefni og aðstöðu skóla og skólabókasafna til að veita þetta.
- Brynhildur segir að í aðgerðum til að efla læsi megi ekki gleymast að börn þurfi bækur til að vera læs og gott aðgengi að úrvali af góðum og fjölbreyttum bókum og lesefni til að langa til að lesa og öðlast áhuga á lestri.
- Ekki sé hægt að slíta í sundur gagnið og gamanið í lestri því læsi snúist um miklu meira en tækni og hraða í lestri, próf og mælingar, heldur færni í tungumálinu, lestri og ritun. Börn þurfi að hafa gaman af því að lesa til að fást til að lesa og leggja þurfi áherslu á lestur sem áhugamál í aðgerðum til að efla læsi, til að fá þau til að lesa meira og oftast sér til ánægju.

⁶ Hagstofa Íslands <https://hagstofa.is/utgafur/frettasafn/menntun/faerri-nemendur-sottu-framhaldsskola-en-fleiri-haskola-haustid-2013/>

⁷ Skýrsla Menntavísindasviðs HÍ (2012) um stöðu barna og ungmenna með tal- og málþroskaröskun <http://www.althingi.is/altext/140/s/pdf/1088.pdf> Samkvæmt heimildum KÍ eru ekki til nýrri skýrslur en starfandi er vinnuhópur á vegum menntamála- og velferðarráðuneytis sem er ætlað að skilgreina betur þjónustu við málhömluð börn.

⁸ Brynhildur Þórarinsdóttir. „Sísí fríkar út. Nokkrir dropar í bakkafulla læsislækinn“. Tímarit Máls og menningar, 4. hefti, október 2015, bls. 18-31; Brynhildur Þórarinsdóttir. „Er hjartað hætt að slá? Skólabókasöfn á krepputímum“. [Greinin hefst á bls. 133](#): „Krakkar bestir í að toga aðra krakka að lestri“. Viðtal í [Skólavörðunni](#), 7. tbl. 2015, bls. 22-23.

- Brynhildur bendir á að kostnaður við Þjóðarsáttmálann í heild sé áætlaður rúmlega einn milljarður króna á þessu ári og út árið 2019, sem feli í sér læsiráðgjafa Menntamálastofnunar, heimasíðu fyrir læsisátakið, gerð prófa og mælitækja og því um líkt. Í áætlun komi ekki fram fram hvort ráðgert sé að leggja meira fé til Sprotasjóðs og Þróunarsjóðs námsgagna til að styrkja lestrarhvetjandi verkefni, en hvorugur þessara sjóða rísi undir hlutverkum sínum, eða til að byggja upp lestraráhuga með því að bæta aðgengi barna og unglunga að góðum og fjölbreyttum bókum og lesefni.
- Brynhildur segir að mikið vanti upp á að barnabækur eigi greiðan aðgang inn í grunnskóla á Íslandi en rannsókn hennar árið 2011 sýndi að skólasöfnin urðu fyrir harkalegum niðurskurði við efnahagshrunið og hefur hún aftur kannað stöðuna hjá sömu söfnum og sýni fyrstu niðurstöður að þau eru enn fjársvelt. Í meðalskóla með um 400-500 nemendur var algengt að safnið hefði um 700-750 þúsund kr. til bókakaupa árið 2007 en um 350 þúsund kr. árið 2011. Á sama tíma hækkuðu barnabækur um 28% svo að raunverulegur samdráttur í bókakaupafé var miklu meiri en fjárframlög segja til um. Varlega áætlað gat dæmigert safn keypt 125-130 færri bækur á ári. Yndislesturinn mætti afgangi og erfiðara varð fyrir börn að finna lesefni við hæfi. Langir biðlistar mynduðust eftir vinsælum bókum sem ekki var hægt að kaupa mörg eintök af. Fræðsluefni eða fagefni fyrir kennara var ekki keypt. Unglingabókakaup drógust mest saman og tímaritaáskriftum að mestu hætt sem kom helst niður á unglungunum. Víða var opnunartími skólabókasafna stytur og þjónusta minnkuð og nemendur höfðu færri tækifæri til að sækja safnið.
- Eftir 2011 hafi barnabækur hækkað enn meira í verði og muni þar mest um hækkun virðisaukaskattsins. Námsgagnasjóður grunnskóla geti ekki gripið inn í með því að styrkja skóla um kaup á til dæmis bekkjarsettum af barnabókum sem ekki eru gefnar út af Námsgagnastofnun (nú Menntamálastofnun) því sjóðurinn sé aðeins þriðjungur af því sem hann var fyrir hrun að verðgildi. Slæm staða skólabókasafna og Námsgagnasjóðs komi niður á sölu barna og unglingabóka og á bókaútgáfunni í landinu.

4. Fjárframlög til Þróunarsjóðs námsgagna, Sprotasjóðs og Námsgagnasjóðs grunnskóla

Hér er gerð grein fyrir hlutverki Námsgagnasjóðs, Þróunarsjóðs námsgagna og Sprotasjóðs, fjárveitingum til sjóðanna og starfsemi þeirra. Byggt er á ýmsum opinberum gögnum um fjármál og rekstur sjóðanna.

Námsgagnasjóður⁹ hefur það hlutverk að leggja grunnskólum til viðbótarfé til námsgagnakaupa samkvæmt lögum um námsgögn nr. 71/2007 og reglugerð um sjóðinn nr. 1111/2007. Með tilkomu sjóðsins er grunnskólum tryggt aukið svigrúm til námsgagnakaupa til viðbótar við úrval Námsgagnastofnunar. Greiðsla frá Námsgagnasjóði fyrir hvern grunnskóla er innt af hendi til rekstraraðila þeirra hvert ár og tekur greiðsla fyrir hvern skóla mið af fjölda skráðra nemenda í hverjum grunnskóla skólaárið á undan, heimilt er að ívilna fámennum skólum. Grunnskólar láta sjóðsstjórn í té árlega skilagrein um ráðstöfun úthlutunar. Fram til 2012 var framlag í Námsgagnasjóð ákveðið í fjárlögum ár hvert. Samkomulag um tímabundna breytingu á verkaskiptingu ríkis og sveitarfélaga var gert í október 2011. Eitt af þeim verkefnum samkvæmt samkomulaginu sem færðist frá ríki til sveitarfélaga var fjármögnun og rekstur Námsgagnasjóðs. Umsýsla sjóðsins sem hafði frá upphafi verið hjá menntamálaráðuneyti fluttist til Sambands íslenskra sveitarfélaga. Í töflunni eru framlög til sjóðsins frá árinu 2007 til 2014.

⁹ Ársskýrsla Námsgagnasjóðs skólaárið 2013-2014. Samband íslenskra sveitarfélaga 2014 <http://www.samband.is/media/namsgagnasjodur/Namsgagnasjodur-2013-2014.pdf> Upplýsingar um fjárframlög til Námsgagnasjóðs fyrir árið 2015 voru ekki tiltækar við gerð þessarar greinargerðar.

Ár	Framlag í milljónir króna
2007	100
2008	100
2009	50
2010	60
2011	40
2012	40
2013	40
2014	54

Þróunarsjóður námsgagna¹⁰ starfar samkvæmt lögum um námsgögn nr. 71/2007 og reglugerð um sjóðinn nr. 1268/2007. Hlutverk sjóðsins er að stuðla að nýsköpun, þróun, gerð og útgáfu námsgagna fyrir leik-, grunn- og framhaldsskóla til að tryggja framboð og fjölbreytileika námsgagna í samræmi við þarfir nemenda og skóla.

Ár	Fjöldi umsókna	Heildarupphæð sem sótt var um	Úthlutunarupphæð	Fjöldi verkefna
2008	131	159 milljónir króna	56,3 milljónir króna	66
2009	134	200 milljónir króna	61,44 milljónir króna	56
2010	175	254 milljónir króna	66,38 milljónir króna	79
2011	150	125 milljónir króna	40,26 milljónir króna	64
2012	140	123 milljónir króna	44,45 milljónir króna	47
2013	144	190 milljónir króna	43,84 milljónir króna	35
2014	162	216 milljónir króna	48,08 milljónir króna	38
2015	124	164 milljónir króna	48,34 milljónir króna	35

Sprotasjóður¹¹ er sameiginlegur sjóður fyrir leik-, grunn- og framhaldsskóla og styður við þróun og nýjungar í skólastarfi í samræmi við stefnu stjórnvalda og aðalnámskrár, samkvæmt 15. gr. laga nr. 90/2008 um leikskóla, 34. gr. laga nr. 91/2008 um grunnskóla og 53. gr. laga nr. 92/2008 um framhaldsskóla. Kveðið er á um hlutverk sjóðsins í reglugerð nr. 242/2009.

Ár	Fjöldi umsókna	Heildarupphæð sem sótt var um	Úthlutunarupphæð	Fjöldi verkefna
2009	143	250 milljónir króna	44 milljónir króna	44
2010	128	252 milljónir króna	44,78 milljónir króna	47
2011	127	305 milljónir króna	44 milljónir króna	34
2012	189	400 milljónir króna	43 milljónir króna	46
2013	115	227 milljónir króna	45 milljónir króna	40
2014	124	259 milljónir króna	50 milljónir króna	37
2015	172	360 milljónir króna	49 milljónir króna	45

Í töflunum kemur fram að fyrsta úthlutun úr Námsgagnasjóði var árið 2007, úr Þróunarsjóði námsgagna ári síðar og úr Sprotasjóði árið 2009. Eins og áður sagði er greiðsla frá Námsgagnasjóði fyrir hvern grunnskóla innt af hendi til rekstraraðila þeirra hvert ár og tekur greiðsla fyrir hvern skóla mið af fjölda skráðra nemenda í hverjum grunnskóla skólaárið á undan. Grunnskólar nota úthlutanir úr Námsgagnasjóði að stærstum hluta til að kaupa kennslubækur og áskriftir að ýmsum vefsíðum. Fjárframlög til Námsgagnasjóðs voru skorin niður um helming árið 2009 í kjölfar efnahagshrunsins og aftur um 33% árið 2011. Árið 2013 voru 168 grunnskólar starfræktir í landinu, þar af voru 158

¹⁰ Sjá um sjóðinn á vef menntamálaráðuneytis <http://www.menntamalaraduneyti.is/afgreidsla/sjodir-og-eydublod/menntamal/nr/4365> og á vef Rannís <http://www.rannis.is/sjodir/rannsoknir/throunarsjodur-namsgagna/>

¹¹ Sjá um sjóðinn á sprotasjodur.is

grunnskólar á vegum sveitarfélaga, um 35% grunnskóla voru með frá 151–450 nemendur árið 2013, og 32% grunnskóla höfðu 100 nemendur eða færri.¹²

Frá stofnun Þróunarsjóðs námsgagna og Sprotasjóðs hefur árleg heildarupphæð umsókna verið margfalt hærri en úthlutunarfé sjóðanna. Ljóst er af umsókna fjölda að svörun stjórnvalda hefur engan veginn verið í samræmi við aðsókn í sjóðina.

Framlög til Námsgagnasjóðs, Sprotasjóðs og Þróunarsjóðs námsgagna eru tekin saman í töflu og mynd hér á eftir og skoðuð á verðlagi ársins 2014. Fram kemur að framlag til Námsgagnasjóðs árið 2014 hefði þurft að vera 154 milljónir króna miðað við verðlagsbreytingar til að samsvara verðmæti framlagsins til sjóðsins árið 2007. Framlagið til Sprotasjóðs árið 2014 hefði þurft að vera 54 milljónir króna miðað við verðlagsbreytingar til að samsvara verðmæti framlagsins til sjóðsins árið 2009, og framlagið til Þróunarsjóðs námsgagna árið 2014 hefði þurft að vera 77 milljónir króna miðað við verðlagsbreytingar til að samsvara verðmæti framlagsins til sjóðsins árið 2008. Á myndinni sést hvernig framlög til sjóðanna á verðlagi ársins 2014 hafa þróast. Áberandi er niðurskurður á fjárframlögum til Námsgagnasjóðs árið 2009 og til Námsgagnasjóðs og Þróunarsjóðs námsgagna árið 2011.

Framangreindar upplýsingar um sjóðina sýna að mikil þörf er á stóruknum fjárframlögum stjórnvalda (ríkis og sveitarfélaga) í raunverulegar aðgerðir á sviði náms- og kennslugagna og aðgerðir til að styðja við þróun og nýjungar í skólastarfi á öllum skólastigum.

Ár	Námsgagnasjóður		Sprotasjóður		Þróunarsj. námsgagna	
	Framlag í m.kr.	Framlag á verðlagi 2014 (VNV)	Framlag í m.kr.	Framlag á verðlagi 2014 (VNV)	Framlag í m.kr.	Framlag á verðlagi 2014 (VNV)
2007	100,0	153,9				
2008	100,0	136,9			56,3	77,0
2009	50,0	61,1	44,0	53,8	61,4	75,1
2010	60,0	69,6	44,8	51,9	66,4	77,0
2011	40,0	44,6	44,0	49,1	40,3	44,9
2012	40,0	42,4	43,0	45,6	44,5	47,1
2013	40,0	40,8	45,0	45,9	43,8	44,7
2014	54,0	54,0	50,0	50,0	48,1	48,1

¹² Skólaskýrsla Sambands íslenskra sveitarfélaga 2014
http://www.samband.is/media/skolaskyrsla/Skolaskyrsla2014_Til-birtingar.pdf

